

1.08 Objavljeni znanstveni prispevek na konferenci
1.08 Published Scientific Conference Contribution

Nikola Mokrović*, Živana Hedbeli**

DOCUMENTA: SLUČAJ ZASNIIVANJA ARHIVA U ORGANIZACIJI CIVILNOG DRUŠTVA

Izvlaček:

Documenta: primer vzpostavitve arhiva v civilnodružbeni organizaciji

Na Hrvaškem - kot tudi v ostalih postsocialističnih državah - pri organizacijah civilne družbe le redko naletimo na dobro razvit sistem hranjenja dokumentov, arhiva ter informacijskih sistemov, ki so potrebni za celoten pretok dokumentov ter informacij. Documenta - Center za soočenje z zgodovino je edinstven primer tovrstne organizacije na Hrvaškem, s službenim mestom arhivarja ter razvitim lastnim informacijskim sistemom za hranjenje podatkov. V prispevku so problematizirani strukturalni vzroki, ki so bili predpogoj za razvoj Documentinega arhivskega oddelka, njegova specifičnost kot vrsta zasebnega arhiva, a hkrati z odprto podatkovno zbirko podatkov o žrtvah vojn na območju bivše Jugoslavije, ter konkretne faze nastajanja in razvoja informacijskega sistema.

Ključne besede:

organizacija civilne družbe (OCD), zasebni arhiv, informacijski sistem, soočanje s preteklostjo

Abstract:

Documenta: The Case of Establishing an Archives in a Civil Society Organization

In Croatia, as well in other post-socialist states, Civil Society Organizations (CSOs) have rarely developed documentation management systems, archives and information systems that serve the entire process of documentation and information flow. Documenta - Centre for dealing with the past is a unique example of such an organization in Croatia, which has a position of an archivist and is also developing its own information system of document and information storage. This work problematizes the structural and contextual reasons, which define this process of establishment of Documenta's archives, the specification of this archives as a kind of private archives, but also as an open database on human rights violations information during the war in the former Yugoslavia, and also describes concrete phases of this process.

Key words:

Civil Society Organization (CSO), private archives, information system, dealing with the past

1 UVOD

Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću, osnovana 18. listopada 2004. g.¹, organizacija je civilnog društva koja se u širom smislu bavi ljudskim pravima, a u užem individualnim i kolektivnim procesima suočavanja s prošlošću. *Suočavanje s prošlošću* je kompleksan proces koji se odnosi na "proces prorađe nasilne prošlosti,

* Nikola Mokrović, Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću, Selska 112c, 10000 Zagreb, Hrvatska.

** Doc. dr. sc. Živana Hedbeli, znanstveni suradnik, viši arhivist, C. Zuzorić 43, 10000 Zagreb, Hrvatska.

¹ www.documenta.hr.

što znači nasilja prema svim žrtvama bez obzira na njihovu etničku, političku i drugu pripadnost. Suočavanje s prošlošću zbiva se u određenom društvu na različitim razinama: osobnog suočavanja, tj. prorade sjećanja i propitivanje vlastite odgovornosti za nasilje; razini suočavanja s prošlošću u zajednici (među prijateljima i poznanicima, sumještanima i sugrađanima, susjedima...); na institucionalnoj razini (uloga međunarodnih organizacija, državne i lokalne vlasti, političkih stranaka, vjerskih zajednica...); razini društva u cjelosti odnosno javnosti kao skupa građana koji usmjeruju pozornost na ratna i druga zbivanja iz prošlosti.² Važnost perspektive žrtve u poimanju društveno-političkih procesa, sukladna je s još jednom političkom paradigmom *ljudskih prava*. Oboje perspektive razvijaju se na temelju iskustava totalitarnih pokreta, poredaka i ideologija drugog dijela prve polovice 20. stoljeća, dok svoj procvat doživljavaju u drugoj polovici 20. stoljeća.³ Pojam koji je također srodan suočavanju s prošlošću jest pojam *tranzicijske pravde*, čije se pitanje može postaviti na sljedeći način: "Kako se mlada demokracija može obračunati s ozbiljnim kršenjima ljudskih prava koje su počinili raniji autoritarni režimi, njihovi oponenti ili borci u unutrašnjim ratnim sukobima?"⁴ U tom smislu tranzicijsku pravdu možemo vidjeti kao "skup mjera koje vlasti i civilno društvo poduzimaju radi suočavanja sa ovim kršenjima prava", a čiji su osnovni elementi "sudežnja, reparacija i institucionalne reforme(lustracija)"⁵, odnosno kao kompleks koji pomaže proces suočavanja s prošlošću. Proces suočavanja s prošlošću želi imati svoje utemeljenje u faktima; odnosno, njegov se modus iznalaženja istine temelji na upoznavanju svih relevantnih i zainteresiranih aktera, kao i šireg društva, s neprijepornim činjenicama. Primjerice, Roginek u predgovoru knjige *Rat, dokumentiranje i pravni status žrtve*, nabrajajući rezultate do sada provedenih istraživanja o stradanjima u ratu 1991.-1995., zaključuje kako "zbog nedostatka političke volje proces prikupljanja podataka o svim žrtvama do danas nije završen te smo suočeni s činjenicom da niti petnaest godina nakon završetka sukoba nije utvrđen vjerodostojan, povjerljiv i neprijeporan (poimenični) broj ubijenih u ratu."⁶

Činjenice/fakti često ostaju zabilježeni. Informacijske znanosti, u koje spada arhivistika, postavljaju pitanje dostupnosti informacija/dokumenta. Pravo na pristup informacija jedno je od temeljnih načela vladavine prava, no ono svoj pravi test polaže u situacijama kao što su ustanovljavanja kršenja osnovnih ljudskih prava, ratni zločini itd.

2 ARHIVI I CIVILNO DRUŠTVO

Moderne arhive prvenstveno vezujemo za početke formiranja modernih država. U širem smislu oni obuhvaćaju organe državnih te regionalnih i lokalnih uprava. U klasičnoj podjeli država - građansko društvo, arhivi ponajprije servisiraju prvi komplement, ali uslijed njihove isprepletenosti, tj. uslijed činjenice da država daje

² Kardov, K., Lalić, D., Teršelič, V. (2010). *Suočavanje s prošlošću u Hrvatskoj. Stavovi i mišljenja aktera i javnosti u poraću*. Zagreb: Documenta, str. 16. Dostupno na <http://www.documenta.hr/dokumenti/IstrazivanjeSuocavanje.pdf>.

³ Zakošek, N. (1993). *Predgovor*. M. Beader i V. Janković (ur.) *Rat i ljudska prava na prostoru bivše Jugoslavije*. Zagreb: ARKH - Centar za mir, nenasilje i ljudska prava.

⁴ Crocker A., D. (2006). *Komisije za istinu, tranziciona pravda i građansko društvo*. Obrad Savić i Ana Miljanić (ur.) *Zajednica sećanja. Tranziciona pravda u istorijskoj perspektivi*. Beograd: Beogradski krug i CZKD.

⁵ *Tranziciona pravda u post-juoslavenskim zemljama. Izvještaj za 2007. godinu*. (2008). Beograd - Zagreb: FHP i Documenta. Dostupno na: <http://www.documenta.hr/dokumenti/tranzicijska2007.pdf>.

⁶ Roginek, I. (2011). *Predgovor*. I. Roginek (ur.) *Rat, dokumentiranje i pravni status žrtve*. Zagreb: Documenta, str. 4. Dostupno na: <http://www.documenta.hr/dokumenti/dokumentiranje.pdf>.

formalni, normativni i zakonski okvir za djelovanje građanskog društva, oni nužno obuhvaćaju i sve što proizvodi građansko društvo.

Iako civilno društvo, kao i njegov organizirani dio, djeluje na temelju formalnih okvira koje zadaju institucije s javnim ovlastima, smisao njihova djelovanja je upravo van-institucionalno djelovanje. Budući su organizacije civilnog društva prvenstveno privatne pravne osobe, briga za njihovo djelovanje ali i ostavštinu, materijalnu i nematerijalnu, najčešće je privatnog interesa, tj. ovisi o dobroj volji pojedinaca, pošto je gradivo OCD-a privatno arhivsko gradivo.⁷ Hrvatski državni arhiv donio je 14. studenog 2006.⁸ odluku o kategorizaciji stvaratelja arhivskog gradiva. Kategorizirano je cca 200 manjinskih, športskih, strukovnih, humanitarnih, interesnih udruga. Centralni registar udruga u RH na dan pregleda broji 44.846 aktivno registriranih udruga.⁹ Jasno je kako je broj pravnih osoba koje poznajemo kao 'udruge' neusporedivo veći od takve vrste subjekata kako ih prepoznaje HDA. Iz tog su razloga hvalevrijedne zagovaračke inicijative koje rade na brizi za prepoznavanje ostavštine organizacija civilnog društva.¹⁰

Jedan od odgovora na probleme pohrane podataka/dokumentacije koji su dostupni civilnom društvu ali i državnim institucijama, nude nove informacijske tehnologije. Razvijen je niz softverskih paketa za digitalne arhive i digitalne knjižnice, koji se baziraju na principima *free softwarea*, *open sourcea* i *open accessa*. Od tih platformi valja izdvojiti *Dspace*, *Eprints*, *Koha* itd. Primjerice, cijeli je sustav upravljanja knjižnicom Filozofskog fakulteta u Zagrebu, kao i repozitorij diplomskih, magistarskih i doktorskih radova nastalih na tom fakultetu baziran na *Kohi*. Iako osiguravaju vidljivost i laku uporabu, nude strukturirane i prilagodljive obrasce klasifikacija i unosa metapodataka, one i dalje zahtijevaju bazični fizički *management* dokumentacije.

3 GRADIVO RATNE PROVENIJENCIJE

Gradivo ratne provenijencije jest vrst gradiva koje nastaje u, za državu, izvanrednim okolnostima. Gradivo je razasuto kod niza privatnih imatelja, često ima oznaku javne tajne, te zahvalan sadržaj političko-retoričkih nadmetanja. Dovoljno je sagledati primjer tzv. 'topničkih dnevnika' čije je ustupanje MKSJ-u bio uvjet za završetak poglavlja o pravosuđu i temeljnim ljudskim pravima u procesu pregovora o ulasku Hrvatske u Europsku uniju.¹¹ Povjesničar Josip Jurčević na okruglom stolu na skupu "Dokumentiranje zbivanja u Domovinskom ratu", održanom 09. veljače 2006. g., govori kako se "primjerice, nije dopuštalo ustrojavanje i djelovanje Središnjeg arhiva prema pravilima struke niti se omogućavalo prikupljanje građe prema strukovnim standardima, a - što je najgore - mnogobrojna izvorna i unikatna građa koja je nastajala unutar državnih institucija sustavno je prepuštena propadanju i

⁷ Lučić, Melina (2011). Arhiv i nevladine, neprofitne organizacije: nadzor nad udrugama i akvizicijska politika, <http://www.had-info.hr/rad-drustva/izlaganja/133-arhiv-i-nevladine-neprofitne-organizacije-nadzor-nad-udrugama-i-akvizicijska-politika>.

⁸ NN 42/07, 109/08.

⁹ <http://195.29.186.154/RegistarUdruga>, pristupljeno 05. 12. 2011.

¹⁰ Hedbeli, Ž. (2007). Privatno arhivsko gradivo u Hrvatskoj i inicijativa nevladinih organizacija. ATLANTI vol. 17, no 1-2. Trst: Archivio di Stato di Trieste (str. 223-232).

¹¹ V. primjerice "Josipović tvrdi da nitko ne skriva topničke dnevnike: Hrvatska je talac Haškog suda", Index.hr, 24. 2. 2011. <http://www.index.hr/vijesti/clanak/josipovic-tvr-di-da-nitko-ne-skriva-topnicke-dnevnike-hrvatska-je-talac-haskog-suda/539472.aspx>; Augustin Palokaj, "Novi korak bliže: EU ukinula blokadu poglavlja o pravosuđu", 11. 02. 2010., <http://www.jutarnji.hr/eu-ukinula-blokadu-pregovackog-poglavlja-o-pravosuđu/554993/>. Pristupljeno 5. 12. 2011.

uništenju ili se nije ni prikupljala. S druge strane, zbog niza okolnosti, goleme su količine neprocjenjivo vrijedne povijesne građe (pisane, video, foto itd.) diljem Hrvatske prikupili ili proizveli pojedinci-dragovoljci, a institucijski državni sustav je uporno odbijao razvijati sustav i odnos koji bi omogućio dotok te građe u nadležne državne institucije.¹² S druge strane, država je u jednom trenutku prepoznala osobitu važnost toga gradiva. Zakonom o Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata¹³ osnovan je specijalizirani arhiv čiji je cilj "prikupljanje, obrada i znanstveno istraživanje gradiva o hrvatskom obrambenom ratu."¹⁴ I ovdje postoji više problema: ako po tome zakonu sve gradivo koje se tiče Domovinskog rata treba biti predano Centru, ne narušava li se pri tome načelo provenijencije?¹⁵ Drugo je pitanje javnosti/dostupnosti informacija o gradivu i iz gradiva. Kako navodi Maras-Kraljević, "korisnici našeg gradiva ne mogu sami pretraživati Opći popis nekonvencionalnog gradiva već upute pisani zahtjev u kojem naznače što ih zanima i u koje svrhe im treba pa im prema tomu djelatnici Centra pronađu određeno gradivo"¹⁶.

4 ARHIV I INFORMACIJSKI SUSTAV DOCUMENTE

Documenta predmetu svojeg interesa prilazi iz različitih polja i disciplina, što je vidljivo iz osnovnih programa Documente kako su definirani tijekom 2010. godine: monitoring suđenja za ratne zločine¹⁷, ljudski gubici¹⁸, usmena povijest¹⁹, Koalicija za REKOM²⁰ i kultura sjećanja²¹. Tome treba pridodati odsjeke/entitete internog naziva Dokumenti Documente (administracija/financije), arhiv te knjižnicu. Ti programi tendencijski funkcioniraju kao zasebni, iako međusobno povezani odjeli unutar organizacije. Međutim, treba imati na umu da ovako posložen popis proizlazi iz provođenja određenih projekata, koji imaju svoj početak i kraj; i stoga se bazira na napetosti između projekata koji se aktualno izvode, i temeljnih, dugotrajnih tematskih/sektorskih podjela.

Documenta aktivno sudjeluje u spomenutim zagovaračkim inicijativama, i ulaže znatne napore u implementaciji vlastitih registraturno-arhivskih procedura. Početkom rujna 2010. godine zaposlena je osoba na radnoj poziciji arhivist. Vodi se jedinstveni urudžbeni zapisnik za sve gradivo koje dolazi u fizičkom / papirnatom obliku. Urudžbeni zapisnik vodi se od 2008. godine. Količina urudžbiranog materijala, mjereno jediničnim zapisom akta/predmeta, u prvih deset mjeseci 2011. godine se u odnosu na isto razdoblje prethodne godine povećala za 92.36 %. To je povećanje rezultat pojačanog intenziteta ulazno/izlazne i interne dokumentacije, što korespondira s rastom zaposlenika, i urednijeg urudžbiranja. Pristiglo gradivo sada se

¹² Roginek, I. (ur.) (2011). *Rat, dokumentiranje i pravni status žrtve*. Zagreb: Documenta, str. 16.

¹³ NN 178/04.

¹⁴ Maras Kraljević, J. (2011). *Obrada i zaštita arhivskog gradiva ratne tematike (s naglaskom na nekonvencionalno gradivo)*, Arhivska praksa 14. Tuzla: Arhiv tuzlanskog kantona. (str. 147-156).

¹⁵ Hedbeli, Ž. (2011). *Arhivi u zemlji u tranziciji*. ATLANTI vol. 21, no 1-2. Trst: Archivio di Stato di Trieste (str. 233-243).

¹⁶ Maras Kraljević, J., *ibid*, str. 149.

¹⁷ Puni naziv projekta "Monitoring suđenja za ratne zločine u procesu suočavanja s prošlošću".

¹⁸ Puni naziv projekta "Dokumentiranje ljudskih gubitaka u oružanom sukobu u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine".

¹⁹ Puni naziv projekta "Osobna sjećanja na rat i druge oblike političkog nasilja od 1941. godine do danas".

²⁰ Puni naziv projekta "Konzultacijski proces o Inicijativi za osnivanje REKOM (Regionalna komisija za utvrđivanje i kazivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava na teritoriju bivše SFRJ)".

²¹ Puni naziv projekta "Studijska putovanja na mjesta sjećanja i stradavanja vezana za razdoblje 1941.-1945".

odmah digitalizira; digitalne kopije šalju se nadležnim odjelima/programima, a originali se spremaju u pismohrani, ili ako to zahtjeva sadržaj dokumenata/programa prosljeđuju dalje. Opća je navika bila da se dokumentacija vezana za konkretan program odlaže u nesređenom stanju na zasebnim mjestima/sobama, tako da je i razina unutarnje učinkovitosti kolanja informacija i urednosti papira često bila ispod optimalne razine. Materijal i dalje može, zbog fizičkih ograničenja, biti smješten na različitim lokacijama, no sada postoji centralna točka ujednačavanja principa po kojem se dokumentacija odlaže. S druge strane, arhiv Documente kao svoj zaseban program ima također i sređivanje dokumentacije Antiratne kampanje Hrvatske²², koje je u posjedu organizacije od 2006. godine. Srednjoročni cilj arhiva Documente jest osim sređivanja interne dokumentacije, provesti proces digitalizacije i postaviti materijal Antiratne kampanje na otvoreni digitalni arhiv na Internetu, a dugoročni pretvaranje Documente u tehnički/savjetodavni servis za ostale organizacije civilnog društva koje žele da njihovo gradivo bude sačuvano i javno dostupno.²³

Ured Documente nalazi se u prijelaznom razdoblju iz klasičnog poslovanja u elektroničko poslovanje. Međutim, ni prijašnji stadij klasičnog uredskog poslovanja, nije bio dobro razvijen zahvaljujući dinamici koja je svojstvena manjim i fluidnim sustavima kao što su organizacije civilnog društva: omjer resursa u odnosu na postavljene operativne i strateške planove često nije proporcionalan; ne postoji diferencirana i isključiva podjela nadležnosti, ne postoji institucionalna sigurnost, što rezultira čestim organizacijskim promjenama; sredstva su puno više projektno nego institucionalno orijentirana; ne postoje centralizirani sustavi pohrane dokumentacije. Uvođenje informacijskog sustava, kao i nagli rast broja zaposlenika Documente, uvjetovali su potrebu za organizacijskim prestrukturiranjem. Tim procesom formalizirani su načini odlučivanja, podjele nadležnosti, cjelokupni sektor ljudskih resursa, te procedure kolanja dokumentacije.

Ideja za informacijskim sistemom nastala je još 2004. godine uvidom da organizacije koje se bave ustanovljavanjem fakata o kršenjima ljudskih prava u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije moraju surađivati na regionalnoj razini, radi povećanja razine protoka informacija. Aktivnosti na uspostavljanju regionalne suradnje istraživačko dokumentacijskih centara službeno su započele sastankom u Budimpešti, održanim od 14. do 18. siječnja 2004. g., te nastavljene sastankom u Vukovaru 20. i 21. veljače 2004. g., da bi početna faza okončala 6. travnja 2004. g. u Sarajevu potpisivanjem "Protokola o regionalnoj suradnji radi istraživanja i dokumentovanja ratnih zločina u postjugoslovenskim zemljama". Prema tom dokumentu, "tri ugovorne strane, Istraživačko dokumentacioni centar iz Sarajeva, Centar za istraživanje i dokumentaciju iz Zagreba [danas Documenta, op. a.] i Fond za humanitarno pravo iz Beograda, uvjereni da je dokumentovanje ratnih zbivanja, a posebno ratnih zločina i drugih teških povreda međunarodnog humanitarnog prava u post-jugoslavenskim zemljama, u periodu od 1991. godine, bitna pretpostavka održivog mira u regionu; uvjereni da je saznavanje istine, uspostavljanje pravde i promjena odnosa prema žrtvama ratnih zločina, uslov sveopćeg napretka i demokratizacije društava u regionu; ovim Protokolom uspostavljaju se osnovne pretpostavke i pravila međusobne suradnje u istraživanju i dokumentovanju ratnih

²² *Elementi opisa OCD-a, (Antiratna kampanja Hrvatske), Tanja Petrović, 15. travnja 2009.*

²³ *Heđbeli, Ž., Petrović, T. (2010). Documentin doprinos uspostavljanju preduvjeta za očuvanje gradiva organizacija civilnog društva u Hrvatskoj. S. Tovšak (Ur.), Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 9. Zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih 6.- 8. marec 2010. Maribor: Pokrajinski arhiv, str. 369-376.*

zbivanja, posebno ratnih zločina."²⁴ Krajem 2007. kao rezultat istraživanja konkretnih potreba objavljena je obimna studija *Informacioni sistem dokumentacionih centara*, u kojem su objašnjeni ciljevi IS-a, metodologija rada na projektu, opis objektnog sistema (opis rada organizacija i njihove dotadašnje suradnje), resursi sistema, organizacijska struktura sistema, uz objavu priloga (tekst Protokola, relevantna zakonska dokumentacija). U ugovoru o financiranju izrade informacijskog sustava između Documente i Švicarske vlade potpisanom početkom 2011. godine, čime je počela i formalna realizacija projekta, postoji članak u kojem se određuje da je Documenta vlasnik koda informacijskog sustava kojim može slobodno raspolagati. To znači da Documenta može ustupiti kod organizacijama koje žele urediti svoje uredsko poslovanje, a nemaju sredstava za takvu investiciju. Ovo se može shvatiti kao pozitivna praksa društveno odgovornog poslovanja.

Prvi radni sastanak zainteresiranih strana, Fonda za humanitarno pravo, Documente i tvrtke zadužene za programiranje Abacus (Istraživačko-dokumentacioni Centar iz Sarajeva je odustao, a predstavnicima Fonda za humanitarno pravo s Kosova nisu bili nazočni) održan je 7. prosinca 2010. godine u Kući ljudskih prava u Zagrebu; od tada je održan niz radnih sastanaka na kojima se razgovaralo o programiranju i razvoju IS-a, u Zagrebu, Osijeku i Beogradu. Prvi modul IS-a, *upravljanje dokumentima*, nakon početnog testiranja, u pogon je pušten početkom sedmog mjeseca 2011. godine. Od tada do danas u sistem je uneseno preko 6.500 dokumenata.

Svi zaposlenici imaju obavezu unošenja dokumenta u bazu, a među njima su i dva operatera/ke podataka, čije je to eksplicitno radno zaduženje. Radom na projektima Praćenja suđenja za ratne zločine²⁵ koji je započeo 2005. godine, te Ljudskih gubitaka, čiji su istraživači na teren izašli prvi put u drugom mjesecu 2009., stvorena je i sakupljena najveća (fizička) količina gradiva. Pošto ta dva projekta sa stajališta izvora podataka čine presudni izvor, njihov je unos u bazu podataka prioritet.

5 ZAKLJUČAK

Praksa urednog i sustavnog arhiviranja u organizacijama civilnog društva prije je izuzetak nego pravilo. Organizacije rade na razvijanju vlastitih sustava pohrane dokumentacije na temelju vlastitih konkretnih potreba i osvještavanjem kako je čuvanje 'papira' ujedno i čuvanje vrijednosti stvorenih njihovim radom. U slučaju Documente, koja se bavi dokumentiranjem narušavanja ljudskih prava u ratovima na području bivše Jugoslavije i u tome radu stvara i sakuplja veliku količinu dokumentacije, praksa je rezultirala uvidom da je brižljivo čuvanje dokumenata nužni preduvjet za ispunjavanje vlastite misije. Uredno i sustavno arhiviranje dokumentacije kao i sustavno razvijanje baze podataka, osigurava točnost, povjerljivost i u konačnici vidljivost rezultata rada.

U procesu zasnivanja arhiva i informacijskog sustava Documente može se pratiti dinamika (a) fizičkog slaganja gradiva, tekućeg, tako i onog nastalog minulim radom (b) digitalizacije, unosa dokumenata u informacijski sistem zasebnih projekata i razvoja baze podataka, (c) prelaska cijele organizacije na elektroničko poslovanje i

²⁴ *Informacioni sistem dokumentacionih centara, Dodaci, 2007.*

²⁵ *Preciznije, kaznenih postupaka, odštetnih postupaka, postupaka u regiji te postupaka pred MKSJ-om.*

(d) razvijanja formalnih procedura koje osiguravaju konzistentnost djelovanja tri prethodna elementa.

Proces zahtjeva mnogo pažljivog planiranja i entuzijazma, i nemoguće ga je izvesti bez institucionalne stabilnosti te stalnog, sigurnog i redovitog priljeva sredstava.

IZVORI I LITERATURA

- Crocker A., D. (2006). *Komisije za istinu, tranziciona pravda i građansko društvo*. O. Savić i A. Miljanić (ur.) *Zajednica sećanja. Tranziciona pravda u istorijskoj perspektivi*. Beograd: Beogradski krug i CZKD.
- Hedbeli, Ž. (2007). *Privatno arhivsko gradivo u Hrvatskoj i inicijativa nevladinih organizacija*. ATLANTI vol. 17, no 1-2. Trst: Archivio di Stato di Trieste (str. 223-232).
- Hedbeli, Ž., Petrović, T. (2010). *Documentin doprinos uspostavljanju preduvjeta za očuvanje gradiva organizacija civilnog društva u Hrvatskoj*. S. Tovšak (Ur.), *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 9. Zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih 6.- 8. marec 2010*. Maribor: Pokrajinski arhiv (str. 369-376).
- Hedbeli, Ž. (2011). *Arhivi u zemlji u tranziciji*. ATLANTI vol. 21, no 1-2. Trst: Archivio di Stato di Trieste (str. 233-243).
- Kardov, K., Lalić, D., Teršelič, V. (2010). *Suočavanje s prošlostu u Hrvatskoj. Stavovi i mišljenja aktera i javnosti u poraću*. Zagreb: Documenta.
- Lučić, Melina (2011). *Arhiv i nevladine, neprofitne organizacije: nadzor nad udrugama i akvizicijska politika*, <http://www.had-info.hr/rad-drustva/izlaganja/133-arhiv-i-nevladine-neprofitne-organizacije-nadzor-nad-udrugama-i-akvizicijska-politika>.
- Maras Kraljević, J. (2011). *Obrada i zaštita arhivskog gradiva ratne tematike (s naglaskom na nekonvencionalno gradivo)*, *Arhivska praksa* 14. Tuzla: Arhiv tuzlanskog kantona (str. 147-156).
- Roginek, I. (2011). *Predgovor*. I. Roginek (ur.) *Rat, dokumentiranje i pravni status žrtve*. Zagreb: Documenta.
- *Tranziciona pravda u post-jugoslavenskim zemljama. Izvještaj za 2007. godinu. (2008)*. Beograd-Zagreb: FHP i Documenta.
- Zakošek, N. (1993). *Predgovor*. M. Beader i V. Janković (ur.) *Rat i ljudska prava na prostoru bivše Jugoslavije*. Zagreb: ARKH - Centar za mir, nenasilje i ljudska prava.
- <http://195.29.186.154/RegistarUdruga>.
- "Josipović tvrdi da nitko ne skriva topničke dnevnik: Hrvatska je talac Haškog suda" (24.2.2011.) *Index.hr*, <http://www.index.hr/vijesti/clanak/josipovic-tvr-di-da-nitko-ne-skriva-topnicke-dnevnik-hrvatska-je-talac-haskog-suda/539472.aspx>.
- Palokaj, A. "Novi korak bliže: EU ukinula blokadu poglavlja o pravosuđu" (11.02.2010.), *Jutarnji.hr*, <http://www.jutarnji.hr/eu-ukinula-blokadu-pregovarackog-poglavlja-o-pravosuđu/554993/>.
- NN 178/04.
- NN 42/07.
- NN 109/08.

SUMMARY

DOCUMENTA: THE CASE OF ESTABLISHING AN ARCHIVES IN A CIVIL SOCIETY ORGANIZATION

Documenta - Centre for dealing with the past is a civil society organization working on human rights issues, especially in the context of dealing with the past. This work is being conducted through gathering and publishing documentation and research on war atrocities and violations of human rights; monitoring judicial processes at the local and regional level as a contribution to the advancement of judicial standards and practices in the processing of war crimes and other programs of documenting human rights violations. Documenta's programs are, as defined in 2010, human losses, monitoring of war crimes, oral history, coalition for RECOM, culture of remembrance, with institutional support of the finance / administration department, archives and the library.

Archives are in general related to the establishment of a modern state, its central and local authorities. In the context of CSOs they are rather an exception than a rule; compared to state institutions their organizational structure is more fluid, unstable, there is no clear distinction in the division of work, and the finances are more project-based. These are the reasons why it is difficult to establish archives in CSOs.

Documenta, while being active in the public dialogue about the preservation of material legacy of the Croatian CSOs, is passing through significant structure changes. At the moment there are 20 people employed. Also, an archivist was employed in September 2010, with the aim of organizing Documenta's system of documentation flow and to set up an archives. The reason for that can be found in the fact that Documenta, through its programs, has gathered and produced a big quantity of materials of different provenances, which require a proper handling. Also, in 2004, Documenta signed a protocol with two other regional documentation centers, for the establishment of an Information system (IS) as a compatible database of information documentation regarding the war atrocities. The idea is that facts about the wars in former Yugoslavia can be more easily established and conceived through the cooperation and sharing of the information among the organizations from different countries. Information system in Documenta started developing in December 2010, and its first module, *documentation management*, has been in use since July 2011.

This process can be conceived as a dynamics between (a) physical organization of current documentation-production as well as documentation produced before, (b) digitalization and document entry to the information system, creating a database, (c) shifting from classical business to e-business of the whole organization, and (d) developing formal procedures, which ensure consistency for the implementation of the first three elements.

This process requires a lot of careful planning and enthusiasm, but it is impossible to be conducted without institutional stability, and a secure and stable income of financial means.